

Utlåtande

Ålands landskapsregering
Utbildnings- och kulturavdelningen
registrator@regeringen.ax

Er referens
ÅLR 2020/619

Datum
2020-11-05

Kontaktperson
Johanna Fogelström-Duns, myndighetschef

**Utlåtande över förslag till läroplan för den åländska grundskolan –
ämnesdelen för hälsokunskap, samt ämnesdelen för hem- och
konsumentkunskap**

ÅOM 2020/128

På begäran från Ålands landskapsregering, lämnar Ålands ombudsmannamyndighet (ÅOM) härmed sina synpunkter på utkast till läroplanen ämnesdel för hälsokunskap, samt ämnesdelen för hem- och konsumentkunskap. Myndigheten har 29 maj 2020 lämnat utlåtande på läroplanens allmänna del, samt några punkter kopplat till ämnesdelar för omgivningskunskap, samhällskunskap samt historia (ÅOM 2020/95). Myndigheten har 30 oktober 2020 lämnat utlåtande på läroplanens ämnesdel för elevhandledning (ÅOM 2020/121).

Innehåll i förslaget om ämnesdel för hälsokunskap

Syftet med hälsokunskap är att främja kunskap som stödjer elevens hälsa, välbefinnande och trygghet. Genom hälsokunskap utvecklas elevens kognitiva, sociala, fysiska, emotionella, funktionella och etiska färdigheter. Utgångspunkt är gemenskap, respekt för livet och andra människor och ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna. Undervisningen ska ha ett normkritiskt förhållningssätt och bidra till att främja jämlikhet, jämställdhet och gemenskap samt lyfta värdet av mångfald.

Hälsokunskap ingår i omgivningskunskap i årskurserna 1-4 och som ett eget läroämne i årskurserna 5-9. Slutbedömning görs i slutet av årskurs 6 samt vid slutet av årskurs 9 och timfördelningen framgår i läroplanens allmänna del. Undervisnings- och lärandemålen för hälsokunskap i åk 5-6 samt 7-9 är grupperade under följande områden: fysiskt, psykiskt och socialt välmående, uppväxt och utveckling, samt hållbar livsstil. Många aspekter behandlas under respektive områden, följande har direkt koppling till ÅOM:S verksamhetsområden: jämlikhet och delaktighet, faktorer som påverkar psykisk hälsa och sätt att främja densamma, HBTQIA+, sexualitet, sexualbrott, sexuella rättigheter och porr.

Innehåll i förslaget om ämnesdel för hem- och konsumentkunskap

Genom hem- och konsumentkunskap ska eleven utveckla kompetenser att hantera vardagen i ett hem. Läroämnet ska främja praktiska färdigheter, samarbetsförmåga och kreativitet hos eleven samt stärka förmågan att göra medvetna val och kunna agera hållbart med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö. Undervisningen ska ha ett normkritiskt förhållningssätt och bidra till att främja jämlikhet, jämställdhet och gemenskap samt lyfta värdet av mångfald.

Hem och konsumentkunskap undervisas i årskurs 7-9. Slutbedömning genomförs vid slutet av årskurs 9 och timfördelningen framgår i läroplanens allmänna del. Undervisnings- och lärandemålen för hem- och konsumentkunskap är grupperade under följande områden: metoder och arbetssätt, matkunskap och matkultur, att bo och leva tillsammans, samt konsumentkunskap och hållbar livsstil.

ÅOM:s utlåtande

Hälsokunskap

Med tanke på utvecklingen av ungas psykiska hälsa är det viktigt att det bland lärandemålen i hälsokunskapen för åk 7-9 återfinns att lära sig reflektera över social relationer, stress och krav mm och dess påverkan på psykiskt välmående, samt hur man kan stödja utvecklingen av psykisk hälsa. Eventuellt kunde detta utvecklas mer ingående även för läroplanen för åk 5-6. Delaktighet och känslan av sammanhang är viktig för hälsa och man kunde utforska integrering av skolans elevvårds- och anti-mobbningsarbete i hälsokunskapen.

Det finns skäl att elever åtminstone informeras om minderårigas rättigheter inom socialvården (Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 10 §) och hälso- och sjukvården (lag om patientens ställning och rättigheter 7§). De flesta elever har varit, eller är patienter och klienter, och det är viktigt att de ges möjlighet till att få ta del av att de har rättigheter som minderåriga. Övrig rättighetslagstiftning inom social- och hälsovård är även relevant för minderåriga elever att få ta del av, då de flesta rättigheter berör dem. Det kunde vara del av hälsokunskapen eller annat lämpligt läroämne.

Vad är viktigt utifrån barnens perspektiv?

Ålands ombudsmannamyndighet har under 2019–2020 i samarbete med Rädda Barnen på Åland möjliggjort för en delegation med tio åländska ungdomar i åldern 12–17 år att delta i ett samnordiskt projekt för att ta fram en nordisk barnresolution. Resolutionen omfattar rekommendationer till beslutsfattare för att göra Norden till den bästa platsen i världen att växa upp i. Rekommendationerna fokuserar på vad som bör göras inom familj, skola, fritid och samhälle för att säkerställa att alla barn och ungdomar är medvetna om sina rättigheter i enlighet med barnkonventionen, att alla barn och ungdomar involveras på ett meningsfullt sätt i alla frågor som rör dem, samt att alla barn och ungdomar inkluderas och är en del av en gemenskap för att öka välmående. I enlighet med Ålands ombudsmannamyndighets uppdrag att förmedla barn och ungdomars synpunkter till beslutsfattare, listas här resolutionens rekommendationer med direkt bäring på förslaget till läroplan för hälsokunskap:

[barnen och ungdomarna] rekommenderar:

- I skolan behöver barn och lärare prata mer om mobbning och hitta sätt att förhindra den.
- Medvetenheten om psykisk ohälsa bör vara större för att förhindra stigmatisering i samhället. Medvetenhet om psykisk ohälsa bör ingå i den nationella läroplanen och det bör bli lättare och normalt för barn att få hjälp att hantera problem med psykisk ohälsa.

Resolutionen i sin helhet finns att tillgå bland annat på www.ombudsman.ax.

Hem- och konsumentkunskap

ÅOM välkomnar att undervisningen i hem- och konsumentkunskap ska ha ett normkritiskt förhållningssätt och bidra till att främja jämlikhet, jämställdhet och gemenskap samt lyfta värdet av mångfald. Det är viktigt inte minst med tanke på att kvinnor fortfarande utför majoriteten av det obetalda arbetet i samhället.

ÅOM välkomnar även att konsumentkunskap omfattas i läroplanen och vill rikta uppmärksamhet på det material om konsumenters rättigheter som finns tillgängligt på www.kkv.fi/sv/konsumentundervisning/ och som kan vara ett stöd för åländska pedagoger i undervisningen.

Det är även bra om undervisningen omfattar information om möjligheten att ta del av den avgiftsfria konsumentrådgivningen som finns lokalt på Åland vid ÅOM och rikstäckande vid konsument och konkurrensverket (KKV) i Finland.
